

TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİNDE MERKEZİ MUHASEBE SİSTEMİ UYGULAMASININ İNCELENMESİ*

Serkan AKINCI¹

Özet

Türkiye'nin en büyük çiftçi ailesi olan Tarım Kredi Kooperatiflerinde, gün geçtikçe iş yoğunluğunun artması, ortak sayısının çoğalması, verilen kredilerin ve satışı yapılan ürünlerin çeşitliliğinin fazlaşması, çalışan personelin üzerindeki iş yükünün azaltılması ihtiyacını doğurmuştur. Tarım Kredi Birim Kooperatiflerinin belirli dönemlerde, düzenli olarak vermekle mükellef olduğu beyanname ve bildirgelerin elektronik ortamda bildirilmesi sorumluluğu, merkezi muhasebe sistemi projesi kapsamında, kooperatif yetkililerinden alınarak alanında uzmanlaşmış muhasebe sorumlularına verilmiştir. Bu durum kooperatif çalışanlarının zamanını daha verimli kullanıp, kooperatif ortaklarıyla ilişkilerinin artmasına, asıl odaklanılması gereken kredi verme ve pazarlama fonksiyonlarına daha çok zaman ayrılabilmesini sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Beyanname, Vergi, Mali Sorumluluk, Tarım Kredi Kooperatifleri

* Bu çalışma Serkan AKINCI'nın yüksek lisans dönem projesinden türetilmiştir.

¹ Tarım Kredi Kooperatifleri, serkan.akinci@tarimkredi.com.tr

EXAMINATION OF CENTRAL ACCOUNTING SYSTEM APPLICATION IN AGRICULTURAL CREDIT COOPERATIVES

Abstract

The increasing of demand, the amount of partners and the variety of the loans and products offered in Turkey's biggest farmer family Turkish Agricultural Credit Cooperatives has meant that the work load of the personnel has to be reduced. At certain points in time in Agricultural Credit Unit Cooperatives the responsibility of periodical, electronic submission of documents have shifted from the personnel to Professional accountants. This mean that the personnel could focus on loans and selling functions as they should by using their time more efficiently.

Keywords: Declaration, Tax, Financial Responsibility, Agricultural Credit Cooperatives

Giriş

Tarım Kredi Kooperatifleri, Bölge Birliklerine bağlı 1625 adet birim kooperatifte çalışan personelin iş yükünü azaltmak, ortaklarla olan ilişkilerinin artırılmasını sağlamak, kredi ve pazarlama faaliyetlerine daha çok zaman ayırabilmelerini sağlamak amacıyla alınan birtakım kararlar, muhasebe ve vergi uygulamalarının Genel Müdürlük tarafından seçilen Merkezi Muhasebe Sorumlularınca yapılması sürecinin doğmasına sebep olmuş ve Merkezi Muhasebe Sorumluluğu kapsamında, kooperatiflerin Muhtasar, KDV, Damga Vergisi, Kurumlar Vergisi, Geçici Vergi, BA ve BS formları, SGK, Kesin Mizan vb.) bildirme ve muhasebe işlemleri belirlenecek merkezlerde uzmanlaşmış personel ile yürütülmesine yönelik Muhasebe Merkezleri Projesi geliştirilmiştir.

Gerekli altyapı çalışmaları ve kooperatif personelleriyle yapılan görüşmeler neticesinde alınan olumlu sonuçlara istinaden 08.02.2011 tarih ve 1575 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği Genel Müdürlüğü genelgesi hükümleri uyarınca bütün kooperatifler Muhasebe Merkezleri Projesi kapsamına alınmıştır ve pilot bölge olarak seçilen Tarım Kredi Kooperatifleri Ankara Bölge Birliği'ne bağlı, 1 Sayılı Haymana ve 2205 Sayılı Alaca Tarım Kredi Kooperatiflerinde yapılan başarılı uygulamaların ardından projenin tüm kooperatiflerde yapılmasına karar verilmiştir.

Beyanname ve Bildirgelerin, Merkezi Muhasebe Sorumluları tarafından verilmeye başlandığı 2011 yılı Nisan döneminden sonraki süreçte kooperatiflerin mali yükümlülüklerinin takibi kooperatif yetkililerinden alınmış ve konusunda uzmanlaşmış kişilerce ilgili merkezlerden takip edilmeye başlanmıştır.

Bu süreç zarfında söz konusu vergi mükellefiyetlerinin doğurmuş olduğu sorumlulukların takibinde yapılacak hata ve ceza yaptırımları en asgari düzeye çekilmeye çalışılmış, verilen beyanname ve bildirgelerin takibi ise hem Merkezi Muhasebe Sorumlusu hem de Kooperatif Yetkilisine yüklenerek, gerekli önlemlerin alınması sağlanmıştır. Bu çalışmada öncelikle, Tarım Kredi Kooperatifleri kısaca özetlendikten sonra, Tarım Kredi Kooperatiflerinde Muhasebe Sisteminin nasıl işlediği incelenmiş, Merkezi Muhasebe Sorumluluğu'na geçiş aşamasında yaşananlara değinilerek Muhasebe Merkezleri Projesinin kuruma katacağı değerler ve sağlayacağı faydalar araştırılmıştır.

1. Kooperatifçiliğin Teorik Boyutu ve Tarım Kredi Kooperatifleri

Kooperatif kelimesinin en yalın ve temel anlamı, kitlesel yardımlaşmanın resmi olarak belli kural, kaide, yasa ve düzene göre yapılması olarak tanımlanabilir. Kelimenin kökeni Latince'dir ve "Co" ile "Operative" kelimelerinden birleşiminden meydana gelmiştir. Birlikte çalışma, birlikte hareket etme, beraber çalışma, beraber iş yapma anlamları taşımaktadır (Hazar, 1970: 30). Yaşam geliştikçe, insanların birbirlerine olan ihtiyaçları da artmakta ve bunun sonucunda da daha fazla işbirliği yapma zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Ortak çıkarlar doğrultusunda gruplaşan insanlar, istedikleri şeylere daha kısa zamanda ve daha az emekle ulaşır olmak için ihtiyaçları doğrultusunda kooperatif kurmuşlardır. Kooperatifler insanlar arasındaki dayanışma ve işbirliği hareketinin bir diğer adıdır ve kapitalist piyasaların aşırı sömürülerine karşı tepki olarak ortaya çıkmıştır (Oyan, 1996: 29). Esas ve temel amacı kendisine ortak olan bireylerin başta maddi olmak üzere manevi olarak sorunlarını halledip, karşılık gözetmeksizin onların gelişimlerini sağlamak ve ekonomik olarak gücü çok daha fazla olan kitlelere karşı onları korumaktır. (Çıkmın, 1994: 2).

Dünya da bilinen ilk kooperatif 1844'te İngiltere'nin Manchester şehrinin Rochdale kasabasında kurulmuştur. Bilinen ilk tarım kredi kooperatifi ise Almanya'da, Frederich Wilhelm Raiffeisen tarafından "İkrazat Sandıkları" ismiyle 1849'da kurulmuştur. Türkiye de ise kooperatifçilik hareketi Mithat Paşa'nın girişimiyle başladı. Mithat Paşa, 1863 yılında Tuna

Valiliği görevindeyken Pirot kasabasında “Memleket Sandıkları”nı kurdu. Memleket sandıkları günümüzdeki Tarım Kredi Kooperatiflerinin çekirdeğini teşkil etmiştir.

Modern kooperatifçilik anlayışının kurumsallaşması ve temel hukuki normlara kavuşturulması 1924 yılında çıkarılan 498 sayılı “İtibari Zirai Birlikler Kanunu” ile gerçekleşmiştir. İlerleyen süreçte bu kanundaki ve uygulamalardaki yetersizlikler sonucu 1929 yılında 1470 sayılı “Zirai Kredi Kooperatifleri Kanunu” kabul edilmiştir. 1935 yılında yürürlüğe giren 2386 sayılı “Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu” ile hukuki normlar daha da belirgenleşmiştir. Yıllar geçtikçe gelişen dünya ve sürekli değişen ihtiyaçlar doğrultusunda bu kanunların yetersiz kaldığı görülmüş ve yeni kanunlar çıkarılmıştır. 1972 yılında 1581 sayılı “Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu” yürürlüğe girmiştir. Bu kanun Tarım Kredi Kooperatifleri tarihinde bir mihenk taşıdır. Bu kanunla birlikte, kooperatifler, Bölge Birlikleri ve Merkez Birliği yeni bir teşkilatlanmaya gidip bugünkü kurum temelleri atılmıştır. 1985 yılındaki 3223 sayılı kanunla birlikte daha önce Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’na bağlı bir kurum olan Tarım Kredi Kooperatifleri, bu kanundaki düzenlemelerle birlikte eski adıyla Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, günümüzdeki adıyla Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’na bağlanmıştır.

Kurumun yasal düzenlemesinin son hali ise; 2005 yılı Nisan ayında, kooperatif ve birlikler kanununda yapılan değişiklikler ve yine aynı kanunda değişiklik yapılması hakkındaki 553 sayılı KHK’nın değiştirilip kabul edilmesiyle düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler ile;

- Kooperatifler yönetim ve denetimde demokratikleşme anlamında çitayı yükseltip daha şeffaf bir yapıya kavuşmuştur,
- Kooperatiflerin birbirleriyle arasındaki uyum ve dayanışma ilkesi bu değişiklikler ile ilk kez yasal anlamda düzenleme altına alınmıştır.
- Kooperatif ortaklarına uygun koşullarda tarımsal kredi sağlayabilmenin yolu açıldı.
- Tarım Kredi Kooperatifleri, tam yetkili sigorta acentesi olarak sigorta işlemleri yapmaya başlamıştır.
- Kooperatif ortaklarına cazip fiyatlarda akaryakıt tedarik edilebilmesinin önü açıldı. (<http://www.tarimkredi.org.tr/index.php/hakkimizda/tarihcemiz.html>, 2017).

İlk kurulduklarında bir kredi kooperatifi gibi çalışan tarım kredi kooperatifleri günümüzde, ülke geneline yayılmış kooperatif ve şubeleriyle kredi kullandırma yanında girdi temini, tüketim malzemeleri temini, sigorta hizmetleri ve pazarlama hizmetleri gibi faaliyetlerde bulunmaktadır. Tarım kredi kooperatifleri gübre fabrikaları, yem fabrikaları, gıda ve süt sanayinde faaliyette bulunan birtakım ticari şirketlerle ortaklık ilişkisi içinde veya iştirak ederek tarım sektöründe önemli aktör durumuna gelmiş ülke istihdamına çok önemli boyutta katkı sağlayan bir kurum olmuştur. 2015 yılı verilerine göre kurum bünyesinde 4.717 personel görev yapmaktadır.

Tablo 1. Tarım Kredi Kooperatifleri 2011-2015 Yılları Personel Sayısı

Yıllar	Merkez Birliği	Bölge Birliği	Kooperatif	Toplam
2011	431	864	4191	5486
2012	387	803	4120	5310
2013	352	777	2818	4947

2014	308	705	2815	4828
2015	314	724	3679	4717

Kaynak: Tarım Kredi Kooperatifleri 2015 İstatistik Yıllığı

2. Tarım Kredi Kooperatiflerinde Muhasebe Sisteminin İşleyişi

Tarım Kredi Kooperatiflerinin, 213 Sayılı Vergi Usul ve 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanun'larına uygun şekilde muhasebe uygulamaları yapması, 1581 Sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu'nu ve bu kanunun atıf yaptığı 1163 Sayılı Kanunun ilgili tüzüğü ile zorunlu kılınmıştır.

Tarım Kredi Kooperatifleri 1998 yılında tek düzen muhasebe sistemine geçişi tamamlamıştır. Özellikle de 2000 yılından itibaren bilgisayar otomasyon sistemini gerçekleştirerek, bütün kooperatiflerde muhasebe kayıtlarının ve raporlama işlemlerinin bilgisayar ortamında yapılması sağlanmıştır. 2009 yılından itibaren E-KOOP sistemine geçilerek, bütün kooperatif ve birliklerin merkezi otomasyon sisteminin tek bir merkezden yapılması ve kayıt edilmesi uygulaması başlatılmıştır. Böylece kurumun muhasebe verilerinin bilgisayar ortamında tutulması sayesinde, bunların gözlenmesi, doğru verilere ulaşılması, raporlama yapılması, daha sağlıklı karar alınması ve daha etkili denetim yapılması için uygun ortam oluşturulmuştur. (Demirci, 1995: 20).

Tarım Kredi Kooperatiflerinde yıllık olarak “ Gelir Gider ve Yatırım Bütçeleri” hazırlanarak yapılan harcamaların oluşturulan bütçeyle kıyas ve kontrol mekanizması düzenli olarak bu şekilde gerçekleştirilmektedir. Kurumda 1998 senesinde itibaren muhasebe sisteminde, tekdüzen hesap planı doğrultusunda muhasebe kayıt ve raporlama işlemleri yapılmaktadır. Kullanılan tekdüzen hesap çerçevesi ve hesap planı ile oluşturulan finansal raporlar, Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri uygun olarak düzenlenmektedir. Kurumdaki mali içerikli tüm işlemler, kanuni süreleri içerisinde düzenli olarak muhasebe standart ve ilkeleri doğrultusunda kanuni defterlere kaydedilerek kayıt altına alınmakta ve evrakı müsbiteleri muhasebe fişleri vasıtasıyla muhafaza edilmektedir

Tarım Kredi Kooperatifleri bilgi sistemleri otomasyonu projesi, 01.01.2000 tarihi itibarıyla tüm birimlerde kullanılmaya başlanmıştır. Proje ile kooperatiflerde el yordamıyla yürütülen bütün iş ve işlemlerin bilgisayar ortamında kayıtlarının gerçekleştirilmesi, Merkez Birliği, bölge birliklerinin bilgi işlem sistemlerinin yeni teknolojik değişikliklere paralel olarak yenilenmesi ile Merkez Birliği, bölge birlikleri ve kooperatiflerin kaliteli bir iletişim ağında toplanması gerçekleştirilmiştir. Kooperatiflerde ve birliklerde kullanılan yazılım programı, Tarım Kredi Kooperatiflerinin bir iştiraki olan Tarnet A.Ş. tarafından gerekli teknik personel istidamı sağlanarak tamamlanmış ve bu programlar bütün kooperatif ve birliklerde kullanılmaya başlanmıştır.

3. Merkezi Muhasebe Sistemi Projesi

3.1. Merkezi Muhasebe Sisteminin Tanımı ve İşlevleri

2011 yılının Ocak ayında Türk Ticaret Kanunu'nun yenilenip yasal hale bürünmesiyle muhasebe tanımında yeni bir yapılanmaya gidilmiş, finans muhasebesi ile vergi muhasebesi ayrımı yapılarak yapıya yeni bir boyut kazandırılmıştır. Vergi Usul Kanunlarına ve Vergi Mevzuatına göre işletmenin finansal durumunu gösteren muhasebe sistemi Vergi Muhasebesi başlığında incelenir. Bu muhasebe sistemi mükellefin ticari olarak o andaki durumunu göstermez. Bunu gösteren yani ticari durumunu rakamlarla anlatan muhasebe sistemi Finansal Muhasebedir. Finansal muhasebe sistemi, evrensel olarak kabul gören uluslararası muhasebe

standartlarına göre düzenlenmiş olmalıdır. Uluslararası Muhasebe Standartları olarak adlandırılan bu sistem ülkemizde de Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından Türk Muhasebe Standartları ile bire bir uyumlu hale getirilerek yayımlanmıştır.

Yeni Türk Ticaret Kanununda Kooperatifler, ticaret şirketi olarak sayılmış ve tüm sermaye şirketleri için Türkiye Muhasebe Standartlarına uyulması yasal zorunluluk haline getirilmiştir.

Avrupa Birliği ülkeleri başta olmak üzere dünyanın bir çok ülkesinde kullanılan Uluslararası Muhasebe Standartları, ülkemizde kullanılmakta olan Türkiye Muhasebe Standartları ile tam uyumlu olarak Türk Muhasebecileri tarafından kullanılmaktadır. Bu standartların kullanımının temel ve esas amacı, farklı ülkelerde ekonomik faaliyetlerini sürdüren işletmelerin ticari ve finansal durumlarının birbirleriyle karşılaştırılıp, mukayese edilmesidir.

Yenilenen Türk Ticaret Kanununun kabul edilmesiyle birlikte gelen mükelleflerin tutmakla sorumlu olduğu resmi defterler Uluslararası Muhasebe Standartlarıyla tam uyumlu olan Türk Muhasebe Standartlarının kural, kaide ve esaslarına göre tutulup kayıt altına alınacaktır.

Tarım Kredi Kooperatifleri çalışanı memur ve yöneticilerinin muhasebe ile ilgili işlerini yürütürken Türkiye Muhasebe Standartlarına tabii olup uygulamalarını bu standartlar çerçevesindeki kural ve esaslara göre takip etmesi, hem yenilenen TTK'nın kabulü ile zorunlu hale gelmiş hem de kooperatiflerin gerçek ticari durumlarını takibi açısından önem arzeder olmuştur.

Uluslararası Muhasebe Standartları uzun yıllardır kullanılan alışlagelmiş muhasebe işlemlerine bir takım yenilikler ve değişiklikler getirmiştir. İşletmelerin varlık, kaynak ve borç durumlarının kayıt altına alınması, gelir-gider tanımları ve bunların takibi gibi işlemlerde farklı uygulamalar ve yöntemler ortaya çıkmıştır.

Söz konusu uygulamaların, belli merkezlerde uzmanlaşmış personel marifetiyle yürütülmesi artık bir zorunluluk haline gelmiştir.

Kooperatif personelinin; muhasebe, vergi, SGK Bildirimleri vb. konulardaki yasal yükümlülüklerin yerine getirilmesi için harcadığı zamanı daha çok pazarlama, satış, sigortacılık, kredilendirme ve tahsilat gibi kooperatifin asli fonksiyonlarına ayrılmasına imkan sağlamak amacıyla, muhasebe ve vergi işlemlerinin belirlenecek merkezlerde uzmanlaşmış personel ile yürütülmesine yönelik Muhasebe Merkezleri Projesi geliştirilmiştir.

Pilot bölge olarak seçilen Ankara Bölge Birliğine bağlı, 1 Sayılı Haymana ve 2205 Sayılı Alaca Tarım Kredi Kooperatiflerinde yapılan başarılı uygulamaların ardından projenin tüm kooperatiflerimizde yaygınlaştırılmasına karar verilmiştir.

Buna göre; Tarım Kredi Kooperatifleri Genel Müdürlüğü tarafından belirlenecek takvim dahilinde, Kooperatiflerin vergi beyannameleri ve SGK Bildirimleri, belirlenen merkezlerde kooperatifler adına görevlendirilecek personel tarafından düzenlenip gönderilecektir. Uygulamanın ilerleyen safhalarında, bir takım muhasebe işlemleri ile hesap mutabakatı işlemleri ve mizan, bilanço ve gelir tablosu hazırlama ve kontrol işlemleri bu merkezlerdeki görevliler tarafından yapılacaktır.

- Muhasebe Merkezlerinin Lokasyon Seçimi

Bölge Birliğine bağlı kooperatifler arasından en az 50 kooperatifin mali işlemlerini yürütecek Kooperatif merkezleri belirlenecektir. Kooperatif merkezleri genellikle il ve ilçe merkezlerinde bulunan kooperatifler arasından ulaşım, haberleşme, fiziki çalışma ortamı vb.

kriterler göz önünde bulundurularak, Bölge Birliğinin talebi ve Merkez Birliğinin onayıyla belirlenecektir. Bölge Birliklerinin talebi olması halinde kooperatif işlemlerinin Bölge Birliği hizmet binasından takibi de değerlendirilecektir.

- Muhasebe Merkezlerinde Görev Yapacak Personelin Seçimi ve Statüsü

Muhasebe Merkezlerinde görev yapacak personel, mevcut personel arasından işletme, iktisat, muhasebe konularında eğitim almış, yüksekokul mezunu ve tercihen Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik (SMMM) belgesi olanlar arasından seçilecektir. Seçim sonrasında merkezlerde görev yapacak personelin Bölge Birliğine ataması yapılacak olup Bölge Birliğinde muhasebeden sorumlu Bölge Müdür Yardımcısı ve Şef'e bağlı olarak çalışacaklardır. Muhasebe merkezlerinde görev alan/alacak personel, çalışma konuları ile ilgili belli periyotlarda eğitime tabi tutulacaklardır.

- Muhasebe Merkezlerinde Yapılacak İşlemler

Muhasebe merkezlerinde görevlendirilecek personel, kooperatiflerde çalışan personelin iş yükünü azaltmak, ortaklarla olan ilişkilerin arttırılmasını sağlamak, kredi ve pazarlama faaliyetlerine daha çok zaman ayırabilmesi amacıyla, kendi sorumluluğundaki kooperatiflerin vergi beyannameleri ve SGK bildirimlerini elektronik ortamda göndereceklerdir. Ayrıca uygulamanın ilerleyen zamanlarında verilecek diğer muhasebe (aylık ve yıllık işlemler, raporlama ve mutabakat işlemleri) işlemlerini yapacaklardır.

- Beyanname ve Bildirgesi Gönderilecek Kooperatiflerce Yapılacak İşlemler

Merkezi Muhasebe uygulamasına dahil olan kooperatifler;

- Vergi beyannameleri ve bildirgelerinin (tek tek belirterek) muhasebe merkezlerinde görevlendirilecek personel tarafından gönderilmesi yönünde Yönetim Kurulu Kararı olarak Bölge Birliği'ne göndereceklerdir.
- Beyannameni gönderileceği döneme ait bütün giriş işlemlerini, en geç takip eden ayın 20'sine kadar tamamlayacak, tutmayan fişlerini düzeltecek ve döneme ait mizan denkliliğini sağlamış olacaklardır. Beyanname ve Bildirgelere esas teşkil edecek muhasebe kayıtlarını doğru olarak yapacaklardır.
- Beyanname ve bildirgelerinin elektronik ortamda ilgili dairelere gönderilebilmesi için gerekli olan e-Beyanname ve e-Bildirge şifrelerini Bölge Birliklerine bildireceklerdir.
- Beyanname ve bildirgelerinin zamanında gönderilip gönderilmediğini takip edeceklerdir.
- Talep edilmesi halinde beyanname ve bildirge gönderimi için gerekli olana diğer bilgileri zamanında ve eksiksiz olarak görevli personele vereceklerdir.

- Bölge Birliklerince Yapılacak İşlemler

Bölge Birlikleri; muhasebe merkezlerinde görevlendirilen personeli, sorumlulukları altındaki kooperatiflerin hesaplarını gözlemek üzere yetkilendirecektir. Bölge Birlikleri, belirlenen merkezlerde beyanname ve bildirgelerin zamanında gönderilmesinden doğrudan sorumludurlar. Bu nedenle personelin izin, sağlık izni, tayin, terfi ve benzeri sebeplerle görev yerlerinde bulunamaması hallerinde işlerin aksamaması için gerekli önlemleri alacaklardır.

3.2. Merkezi Muhasebe Sorumluları Tarafından Verilecek Bildirge Ve Beyannameler

- Muhtasar Beyanname

Muhtasar beyanname, Gelir Vergisi kanununun 84. maddesi gereğince, işverenler veya vergi kesintisi yapan diğer kesimler tarafından kesilen vergilerin, matrahları ile birlikte, toplu olarak vergi dairesine bildirilmesine aittir. Muhtasar beyanname, her ayın 23. günü akşamına kadar beyan edilir ve 26. günü akşamına kadar ödenir. Ancak çalıştırdıkları hizmet erbabı sayısı

10 kişiden az olan işverenler, muhtasar beyannameyi her ay yerine 3'er aylık olmak üzere Nisan-Temmuz-Ekim-Ocak aylarının 23. günü akşamına kadar beyan eder ve 26. günü akşamına kadar öderler.

- Katma Değer Vergisi (KDV) Beyannamesi

Bu beyanname, mal ve hizmet ifası hallerinde yurt içindeki teslim ve teslim sayılan hallerde faaliyet gösteren mükelleflerin verdiği beyanname türüdür. KDV beyannamesi, her ayın 24. günü akşamına kadar beyan edilir ve 26. günü akşamına kadar ödenir. Gerçek Usulde Vergilendirilen mükelleflerden alınan fatura ve benzeri vesikalardaki KDV indirim konusu yapılabilmektedir. Basit Usulde Vergilendirilen mükelleflerin teslim ve hizmetleri katma değer vergisinden istisna tutulmuştur. Dolayısıyla Basit Usulde Vergilendirilen mükelleflerden alınan fatura ve benzeri vesikalardaki KDV'nin indirimi yapılamamaktadır. Ancak basit usulde vergilendirildikleri halde düzenledikleri belgelere "KDV dahildir" ibaresi düşenler veya KDV gösterenlerin düzenledikleri fatura vb. vesikalardaki KDV indirim konusu yapılabilir.

-Geçici Vergi Beyannamesi

Geçici vergi, ticari kazanç sahipleri (basit usulde vergilendirilenler hariç), serbest meslek erbapları ve kurumlar vergisi mükellefleri cari vergilendirme döneminin gelir ve kurumlar vergisine mahsup edilmek üzere, üçer aylık kazançları üzerinden hesaplanıp ödenen bir peşin vergi uygulamasıdır.

Geçici Verginin Mükellefleri;

- Ticari Kazanç Sahipleri
- Serbest Meslek Kazanç Sahipleri
- Kurumlar Vergisi Mükellefleri

Bu mükellefler üçer aylık dönemler halinde tespit edilecek kazançları üzerinden 103 üncü maddede yer alan tarifinin ilk gelir dilimine uygulanan oranda (% 15) geçici vergi öderler. Kurumlar vergisi mükellefleri ise % 20 oranında geçici vergi öderler.

Geçici Vergi Kapsamına Girmeyen Kazançlar;

- Basit Usulde tespit edilen ticari kazançlar,
- Yıllara Yaygın İnşaat ve Onarma işlerinden Elde Edilen Kazançlar, (GVK.Md.42)
- Noterlik görevini ifa ile mükellef olanlar.

- Gelir Vergisi Beyannamesi

Bir gerçek kişinin bir takvim yılı içinde elde ettiği, tasarruf veya harcamasına kaynak teşkil eden her türlü kazanç ve iratların safi tutarının vergilendirildiği beyanamedir. Her yılın Mart ayının 25'ine kadar ilgili vergi dairesine verilir ve Mart ve Temmuz aylarında iki eşit taksitte ödenir.

- Takvim yılı içinde ölüm halinde, ölüm tarihinden itibaren 4 ay içinde vefat eden kişi namına varislerce yıllık gelir vergisi beyannamesi ile beyanda bulunması gerekmektedir.
- Takvim yılı içinde memleketi terk edenlerin, memleketi terkten önceki 15 gün içinde yıllık gelir vergisi beyannamesi ile beyanda bulunması gerekmektedir.

- Kurumlar Vergisi Beyannamesi

Bu beyanname, sermaye şirketleri, Kooperatifler, iktisadi kamu müesseseleri, dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmeler, iş ortaklıklarından elde edilen kazançların ilgili vergi dairesine

verilip tahakkuk ettirilen beyannamedir. Her yılın Nisan ayının 25.günü akşamına kadar verilir ve Nisan ayının sonuna kadar ödenir.

- Damga Vergisi Beyannamesi

Damga vergisi mükellefi olanların bir ay içinde düzenledikleri kağıtların vergisi ertesi ayın 23. günü akşamına kadar damga vergisi beyannamesi ile elektronik ortamda beyan edilerek 26. günü akşamına kadar ödenir. Damga Vergisi mükellefleri damga vergisini ilgilendirmeyen işlemleri olduğu dönemler için boş beyanname verebilecekleri gibi, beyanname de vermeyebilirler. Tarım Kredi Kooperatifleri 1581 sayılı kanununun 19.maddesine göre her türlü harç, resim ve damga vergisinden muaftır.

- Ba ve Bs Formları

Bilanço esasına göre defter tutan mükelleflerin bir ay içinde KDV hariç 5.000.-TL'yi aşan mal ve hizmet alımlarına ilişkin bildirimlerini "Ba Formu" ile, satışlarına ilişkin bildirim ise "Bs Formu" ile bildirme yükümlülüğü bulunmaktadır. Mükellefler söz konusu bildirim formlarını aylık dönemler halinde düzenlemek ve takip eden ayın son gününe kadar göndermekle yükümlüdürler. Beyanname Düzenleme Programı (BDP) kullanılarak düzenlenip Gelir İdaresi Başkanlığı'nın E-Beyanname web otomasyonu aracılığıyla bildirim yapılan Ba-Bs formlarında yanlış, eksik veya hatalı bilgiler varsa şayet, beyannameler yeniden düzenlenip kanuni süre içerisinde düzeltilmesi yapılabilir. Bu yapılan düzeltmede önemli olan husus karşı taraftaki kişi, kurum veya işletme ile doğru mutabakatın yapılarak fatura sayısı, fatura tutarı ve faturanın kesildiği tarih konusunda uyumlu olunmasıdır. Eksik veya fazla bildirilen fatura sayısı ya da fatura tutarı girişleri maliyenin çapraz sorgusuna takılacak ve beyannameler birbiriyle tutarsız olacaktır. Yine farklı aylara girilen faturalarda, beyannameleri düzenleyen tarafların arasında dönemsel olarak tutarsızlığa sebebiyet verecektir. Son verilme süresini takip eden 10 gün içerisinde yeniden düzeltilmesi yapıp bildirim yapılan Ba-Bs beyannameleri için özel usulsüzlük cezası kesilmez. Bu süreyi aşan zaman diliminde yapılan düzeltme beyannameleri için ise özel usulsüzlük cezası uygulanır. Cezai işlemin uygulanmasında, Ba ve Bs bildirim formları tek bir form olarak değerlendirilecek ve tek özel usulsüzlük cezası kesilecektir. Örnek olarak, Eylül ayında X firması tarafından Y firmasına, toplamları tutarı KDV hariç 25.000 lira olan 3 adet fatura kesilmiş olsun. Y firması bu faturaların BA form bildirimini Ekim ayı sonuna kadar vermek zorundadır. Eylül ayında kesilen bu faturaların, Y firmasına Kasım ayında ulaşması halinde Y mükellefi Eylül ayı BA formuna düzeltme beyannamesi verip X firmasına ait fatura bilgilerini girmelidir. Ba-Bs beyannamelerinin son verilme tarihi olan örnek olaydaki 31 Ekim tarihinden sonraki 10 gün içerisinde verilecek düzeltme beyannameleri için özel usulsüzlük cezası uygulanmayacaktır. Fakat bu zaman diliminden sonra verilecek düzeltmeler için özel usulsüzlük cezaları uygulanacaktır.

- Sosyal Güvenlik Kurumu Bildirgeleri

SGK E-bildirge, işverenlerin çalıştırdıkları işçilerine ait sigorta prim belgelerini internet üzerinden vermeleri ve bildirimlerine ait tahakkuk bedellerini de otomatik ödeme ve internet bankacılığı yoluyla ödeyebilmeleri için Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından oluşturulan bir portaldır. İş yerlerinde üç (3) ve üzeri sigortalı çalıştıran özel ve resmi iş yerleri 29.04.2015'ten itibaren bilgileri e-bildirge yoluyla iletmek zorundadırlar. Fakat üçün altında çalışanı olan şirketler de isterlerse e-Bildirge kullanabilirler. Eğer çalışan sayısı üçün üstüne çıkarsa, çalışan sayısı artışı takip eden ayda E-bildirge bildirme zorunluluğu vardır. Merkezi Muhasebe sorumluları Bölge Birlikleride dahil olmak üzere birim kooperatiflerin SGK E-Bildirge'lerini takip eden ayın 23'üne kadar hazırlarlar ve ayın son işgününde de Sosyal Güvenlik Kurumu'na ödemesini yaparlar.

Sonuç ve Öneriler

2011 yılının Şubat ayında yayımlanan 1575 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği Genel Müdürlüğü genelgesi ile, kooperatiflerde çalışan personelin iş yükünü azaltmak, mali konularda uzmanlaşmayı sağlamak ve konsantrasyonlarının tümünü ortaklara ve satışlara odaklamak anlamında devrim niteliğinde bir takım kararlar alınmıştır.

Uygulamanın tamamen hayata geçirildiği 2011 yılı Nisan ayına kadar Merkez ve Bölge Birliklerine bağlı 1625 birim kooperatif aylık beyanname ve bildireleri kendisi düzenlemekteyken bu tarihten sonra Genel Müdürlük tarafından görevlendirilen ve belirlenen merkezlerde çalışan uzmanlaşmış personeller tarafından sözkonusu işlerin yürütülmesi kararı alınmıştır.

Merkezi Muhasebe Sorumluluğu projesinin en önemli ve en temel amaçlarından birisi, kooperatiflerin yükümlü oldukları vergi mevzuatları karşısında, vergiyi ilgilendiren muhasebe hesaplarının Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri çerçevesinde, saydamlığının ve tekdüzenliliğin sağlanması olarak gösterilebilir.

Projenin uygulamaya geçmesinden önceki süreçte her bir kooperatif beyanname ve bildireğini kendisi düzenlerken farklı çözümler ve metodlar ile karşılaşma olasılığı çok fazlaydı. Sürekli yenilenen ve güncellenen mevzuatı takip edebilmek, özellikle tahsilat zamanlarında, üzerlerindeki iş yükünün çok fazla olması nedeniyle kooperatif personeli için çok zorlu bir süreçti.

Beyannameler doldurulurken yanlış hesaplardan yanlış rakamların sisteme girilmesi, beyannamenin kanuni süresi içinde vergi dairesine bildirimini unutulması, bildirilen beyanname veya bildirgenin kanuni süresi geçtikten sonra düzeltilmek istenmesi gibi olumsuz durumlar sıklıkla karşılaşılan durum ve haller olup bu olumsuz durumların tümünün cezai yaptırımının maddi olması, yapılan tüm bu işlerin merkezi olarak konusunda uzmanlaşmış kişilerce takibini bir anlamda zorunlu kılmıştır.

Vergi mükellefi olmanın getirmiş olduğu sorumlulukların takibinde yapılabilecek hata veya unutkanlıklar ile bunların doğurmuş olduğu, yaptırımı maddi olan cezalara maruz kalmaların en asgari düzeye çekilmesi projenin diğer bir önemli faydasıdır. Bu kapsamda meydana gelebilecek yaptırımı para cezası olan olumsuz durumlardan en az seviyede etkilenmek için Merkezi Muhasebe Sorumlusu personellere Mali Sorumluluk Sigortası yaptırılmıştır. Bu sigorta geçerli sebepler halinde oluşan maddi hasarın önemli bir kısmını karşılamaktadır.

Projenin en önemli amaçlarından bir diğerinin de, bu işlerin uzman personelce yürütülmeye başlatılmasına istinaden, kooperatif personelinin zamanını daha esnek kullanabilmesi, kooperatif ortaklarıyla olan ilişkilerini arttırması, kredi verme ve pazarlama faaliyetlerine daha çok zaman ayırabilmesinin amaçlanmış olması vurgulanabilir. Bu doğrultuda kooperatif çalışanları mali ve idari iş yoğunluğu nedeni ile asli fonksiyonları olan kredilendirme, satış ve tahsilat fonksiyonlarından uzaklaşmamış olacaktırlar.

Tarım Kredi Kooperatiflerinde uygulanan Merkezi Muhasebe sistemi modelinin kuruma yararlarını özetleyecek olursak;

- Personele eğitim verilerek uzmanlaşma sağlandı.
- Bu uzmanlaşma sayesinde; kooperatif personelleri mali konulardan tamamen uzaklaşarak ana faaliyet konusu olan kredi ve satış işlemlerine yöneldi, kooperatiflerde hizmet kalitesi arttı.
- Daha önce her kooperatifte mali konularda yetişmiş personel zorunluluğu bulunmakta iken ve bu sebeple ziraat mühendislerine muhasebe yaptırılmaya çalışılıyor iken artık

bu zorunluluk kalmamış, insan kaynakları politikası verimlilik üzerine yoğunlaşabilmiştir.

- Personelin mali konulardaki yeterliliği sayesinde hataları mali tablolara yansımadan düzelten bir kontrol mekanizması oluşmuştur.
- Merkezi Muhasebe Sistemi sayesinde münferit ve konsolide mali tablolar en az hata ile oluşturulmakta, bu durum yöneticilerin sağlıklı karar vermesini sağlamaktadır.
- Merkezi muhasebe sistemi ile hataları düzeltmek için sarf edilen emek ve zaman otomasyon sistemine kanalize edilerek E_KOOP ERP sisteminde iş ve işlemleri kolaylaştıracak sistemler oluşturulmasını sağlamıştır. Kooperatif personelinin yaptığı satış, kredi ve diğer işlemleri hatalara meydan vermeden muhasebeleştirmeleri için otomatik mahsup sistemleri geliştirilmiştir.
- İş akışı daha az kişiyle sağlandığından eğitim, haberleşme ve güncel konuların takibi imkânları artmıştır.
- Beyannamelerde hatalar en aza indirilerek kurum, personel sorumluluğu ve cezai işlem yükünden kurtulmuştur.

2011 yılından beri sürdürülen model, 2017 yılı sonu itibariyle Bölge Birliklerinde görevli uzman personeller tarafından halen yürütülmektedir. Kurum bünyesinde kullanılan ERP sistemi E-KOOP, vergi ve mevzuat üzerine sürekli aktif olarak öğrenme ve uygulama sürecini tecrübe eden personelin tüm ihtiyaçlarına çözümler sunmak amacıyla kurum bünyesindeki yazılımcılar tarafından geliştirilmektedir. Alanlarında gün geçtikçe uzmanlaşan muhasebe sorumluları ile kooperatif çalışanları, yöneticiler ve hatta ortaklar için mali konularda en stabil iş akışının sağlanmasının hedeflendiği stratejilerin önemli bir parçası olan Merkezi Muhasebe Sistemi uzun vadede varlığını koruyup, gelişimini sürdürecektir.

KAYNAKÇA

- Anonim, (1998), Tarım Kredi Kooperatifleri Ana Sözleşmesi, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Ankara, Md:5, S.1.2.
- Çıkmın, A. ve Karacan A. R., (1994), Genel Kooperatifçilik, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, No:511, Bornova-İzmir.
- Çıkmın, A., (1994), Genel Kooperatifçilik, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, No:511, Bornova-İzmir.
- Demirci, R., (1995), “Tarım Kredi Kooperatiflerinin Yapısı”, Kooperatifçilik Dergisi, Sayı 109, Ankara, S.20.
- Hazar, N., (1970), Kooperatifçilik Tarihi, Tarım Kredi Kooperatifleri Yardımlaşma Birliği Yayınları No:1, Ankara.
- İnan, İ. H., (1988), Tarım Ekonomisi ve İşletmeciliği, (4.Baskı), Tekirdağ.
- Karanlık, S., (2009), Kooperatifler ve Muhasebesi, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Mülayim, Z. G., (1998), Atatürk’ten Bugüne Kooperatifçilik, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Oyan, O., (1996), “1.Kooperatifçilik Günleri”, Kooperatif Dünyası, Sayı:309, S.29.
- Turan, A., (1999), “Tarımda Örgütlenme Ve Kooperatiflerin Önemi”, Ekin, Sayı17, Ocak-Mart, S.20.
- Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği Genel Müdürlüğü, [Http://www.Tarimkredi.Org.Tr](http://www.Tarimkredi.Org.Tr), (10.10.2017).